

BORGERLØNN I NORGE

*«All lovlig jobbing er like
viktig for samfunnet,
betalt eller ei»*

UNDER REVISION

**New updated version
completed no later than
1 October 2024**

Bærum, 2023/2024

Asgeir Fjølstad

*«We
calculate
everything»*

Address: Gaulak AS
Skytterdalen 17 - leil 93
NO-1337 Sandvika
Telephone: (+47) 958 40 225
Email: post@gaulak.no
Website: <https://gaulak.no>
Bank-account number: 1506.40.66924
Register of Business Enterprises: NO 924 888 652

FORORD

Jeg har forfattet dette notatet for å beskrive en modell eller skisse for «Borgerlønn i Norge». Hensikten er å få politiske partier til å vurdere om dette kan bli en aktuell sak for stortingsvalget i 2025.

Arbeidet for meg startet i fjor vår, og jeg har lagt ned mye tid på oppgaven. Min politiske og praktiske forståelse av saksfeltet borgerlønn ligger nå milevis foran hva jeg tenkte tidligere.

Skal Norge og vestlige land reformere økonomien, slik at den setter et mindre klimaavtrykk, så kommer man ikke utenom borgerlønn. Den modellen jeg har valgt, er så konkret og jordnær at jeg tror flertallet norske partier kan støtte den.

Det viktigste med dette notatet er ikke om alle beregningene stemmer eller ei, men om modellen er brukbar, og det tror jeg absolutt.

Oppdatert versjon kan alltid lastes ned fra: <https://gaulak.no/borgerlonn.pdf>

Sandvika, 1. juni 2024

Asgeir Fjølstad
Daglig leder Gaulak AS

Epost: asgeir@gaulak.no
Telefon: (+47) 958 40 225

INNLEDNING

For omtrent tjue år siden lanserte Venstres ledelse mulighet for «borgerlønn» i Norge. Det skulle innebære at alle voksne borgere skulle få et minimumsbeløp fra den norske stat for å leve, uavhengig om en arbeidet eller ikke. Tanken var først og fremst for å forenkle arbeidet med offentlig sektors ulike økonomiske støtteordninger.

Imidlertid, dette ble aldri virkelig gjennomtenkt av noen i partiet, så i dag har forslaget delvis gått i glemmeboken. Kun noen entusiaster i V holder saken fortsatt varm. I Venstres Prinsippprogram 2020 er ikke borgerlønn nevnt med et eneste ord.

I dag er det bare MDG og Rødt av Stortingets partier som har noe lignende borgerlønn i programmet sitt.

HISTORIE

Borgerlønn er en gammel idé som først ble lansert året 1796 av engelskmannen Thomas Paine. Han foreslo at alle mennesker burde få utbetalt 15 pund sterling på 21-årsdagen. Han lanserte også en idé om at alle over 50 år burde få utbetalt ti pund årlig resten av livet. Altså, forslag om både borgerlønn og folketrygd.

I 1969 la president Richard Nixon i USA fram et forslag om å innføre en moderat borgerlønn. Nixon valgte modellen som den nyliberalistiske økonomen Milton Friedman anbefalte; en negativ inntektskatt, men presidenten fikk ikke gjennomslag for ordningen.

Forslag om borgerlønn har alltid kommet i mange forkledninger, fra forskjellige hold, og ofte med høyst ulike, kanskje motstridende begrunnelser.

Undertegnede har siste året lest og googlet mye om borgerlønn. Det er ingen land i verden per dags dato som har innført noen allmenn borgerlønn.

HVA ER BORGERLØNN?

Ordningen skal være en garantert inntekt til alle medlemmer av et politisk fellesskap, for eksempel alle borgere i et land. Begrepet brukes løselig om en rekke ulike ordninger og tiltak. I de aller fleste tilfeller regnes borgerlønn, i motsetning til andre velferdsytelser,

som betingelsesløs og ikke gjenstand for behovsprøving. At inntekten er nok til å leve av, forstås også vanligvis, men ikke alltid, som sentralt for borgerlønnsbegrepet.

Eventuell mottak av borgerlønn vil få mest å si for lavinntektsgrupper, fordi tiltaket vil få en inntektsutjevneende virkning, da det er et betydelig antall borgere i Norge som har null eller veldig lav inntekt. For eksempel gruppen hjemmearbeidende ektefeller. Dette er spesielt aktuelt for første generasjon innvandrere til Norge som er fra land utenfor Europa.

Dette har også stor betydning for den betydelige gruppen unge voksne som verken arbeider eller studerer, og fortsatt bor hjemme på jente- og gutterommet hos mor og far. Borgerlønn vil kanskje få denne gruppen til å «senke skuldrene litt» i forhold til å kjempe for sosialstønad fra NAV.

HVORFOR BORGERLØNN?

Antakeligvis vil borgerlønn gi flere friheten som trengs til å skape egen arbeidsplass eller bidra inn i frivillige organisasjoner. Videre vil en trolig se en oppblomstring av kreative yrker og aktiviteter. Borgerlønn kan også bidra til at flere unge velger å ta høyere utdanning, som igjen vil føre til mer kompetent arbeidskraft tilpasset det nye, høyteknologiske arbeidsmarkedet. En vil også se mindre grad av sosial dumping og mindre forskjeller og sosiale spenninger dersom man innfører borgerlønn.

Motivasjonen til å jobbe må komme innenfra hos hver enkelt. Tror alle har et iboende ønske om å gjøre nytte for seg, og kanskje skape noe.

“Borgerlønn vil kunne gi mange av oss den tryggheten vi trenger for å tørre ta steget ut, og satse på det som kan gjøre at hver enkelt av oss vil kunne oppfylle vårt unike potensiale”.

GRUNNBELØPET SOM MAKS NIVÅ BORGERLØNN (BL)

Følgende begrunnelse for å velge Grunnbeløpet i Folketrygden som tenkt maksimum borgerlønn i Norge:

1. Et prosjekt i Finland testet ut borgerlønn for 2 000 deltakere over to år. Der valgte de et nivå på 560 € (Euro) skattefritt i måneden. Det vil si 6 720 € per år, eller cirka kroner 80 640 omregnet til norske penger. Størrelsen på beløpet virker godt

gjennomtenkt. Finnene har lavere levestandard og lønnsnivå enn nordmenn, og da mener jeg kr 118 620 i Norge er et sammenlignbart beløp.

2. Antakeligvis den største gruppen mottakere av Borgerlønn i Norge vil bli studenter, som høsten 2021 utgjorde 304 900 studerende. Disse mottok gjennomsnittlig kroner 129 500 i stipend og lån fra Lånekassen. Noe som ikke er spesielt forskjellig fra Grunnbeløpet. Tenker å erstatte stipend og lån fra Lånekassen med borgerlønn i stedet.
3. Borgerlønn kan fullt og helt erstatte Kontantstøtten som utgjør kr 90 000 årlig per mottaker. Altså et beløp som ikke er så veldig ulikt Grunnbeløpet.
4. De samlede utgifter for ordningen må være innenfor statens økonomiske bæreevne.

Ovennevnte 4 punkter gjorde at undertegnede valgte at nivået for norsk borgerlønn bør ligge på G = Grunnbeløpet i Folketrygden, som per 2023 = kr 118 620. Beløpet er altså ikke tatt helt ut av løse lufta!

HVEM PASSER ORDNINGEN FOR?

Nedenfor nevnte grupper vil favne alle som har krav på borgerlønn. Ytelsen skal være et «økonomisk sikkerhetsnett». Grupper ordningen er tenkt for er alle i arbeidsfør alder i Norge som årlig tjener under Fattigdomsgrensa i Norge = Kr 282 035:

- flesteparten av mottakere kommunal sosialhjelp
 - 131 tusen personer mottok dette 2022
- mottakere av Kontantstøtte
 - 11 426 mottok Kontantstøtte per 2023
- fødende som velger Engangsstønad og får borgerlønn i tillegg
 - noe som antakeligvis vil gi yngre førstegangsfødende, og dermed økt fødselsrate
- studenter kan gis borgerlønn i stedet for stipend og lån
 - Norge hadde 304 900 studenter høsten 2021
- gründere som velger borgerlønn framfor arbeidsledighetstrygd
- ektefeller/samboere som ikke har egen inntekt

- øvrig befolkning som oppfyller betingelsene for å få borgerlønn

Undertegnede ønsker ikke å endre Folketrygden fra 1967 i særlig grad. Folketrygden er en økonomisk «mastodont» på flere hundre milliarder kroner årlig. Enormt komplisert er den også.

BORGERLØNN

Norge bør prøve ut borgerlønn. Ordningen skal være en statlig minimumslønn til alle i arbeidsfør alder her hjemme som har en inntekt lavere enn den norske fattigdomsgrensa (kr 282 035 per 2023). Borgerlønna, i motsetning til andre velferdsytelser, regnes som betingelsesløs og ikke gjenstand for behovsprøving.

Antakeligvis vil borgerlønn gi flere friheten som trengs til å skape egen arbeidsplass eller bidra inn i frivillige foreninger. Motivasjonen til å jobbe må komme innenfra hos hver enkelt. Vi tror alle har et iboende ønske om å gjøre nytte for seg, og kanskje skape noe.

«Borgerlønn vil kunne gi mange av oss den tryggheten vi trenger for å tørre ta steget ut, og satse på det som kan gjøre at hver enkelt av oss vil kunne oppfylle vårt unike potensiale.»

Gaulak AS foreslår at staten i første omgang gir tilbudet til sosialklienter, og til fødende som velger Engangsstønad pluss borgerlønn, og som en erstatning for ordningen med kontantstøtte. Dette vil koste staten netto omtrent én milliard kroner første år. På grunnlag av disse erfaringer gradvis fase inn flere grupper.

GENERELLE BETINGELSER FOR Å FÅ BORGERLØNN

«Alle i arbeidsfør alder her hjemme som har en inntekt under fattigdomsgrensa har rett til en årlig skattefri Borgerlønn inntil Grunnbeløpet i Folketrygden.

*Størrelsen på Borgerlønna blir beregnet ut fra formelen: $f(I) = G - \frac{G}{Fg} I$,
hvor G = Grunnbeløpet, Fg = Fattigdomsgrensa, og I = Inntekt = $[0, Fg)$.*

Bevilgende myndigheter kan ikke kreve aktivitetsplikt knyttet til mottak av ytelsen.»

*) Vår definisjon på arbeidsfør alder her hjemme setter vi til alle mellom 19 og 66 år.

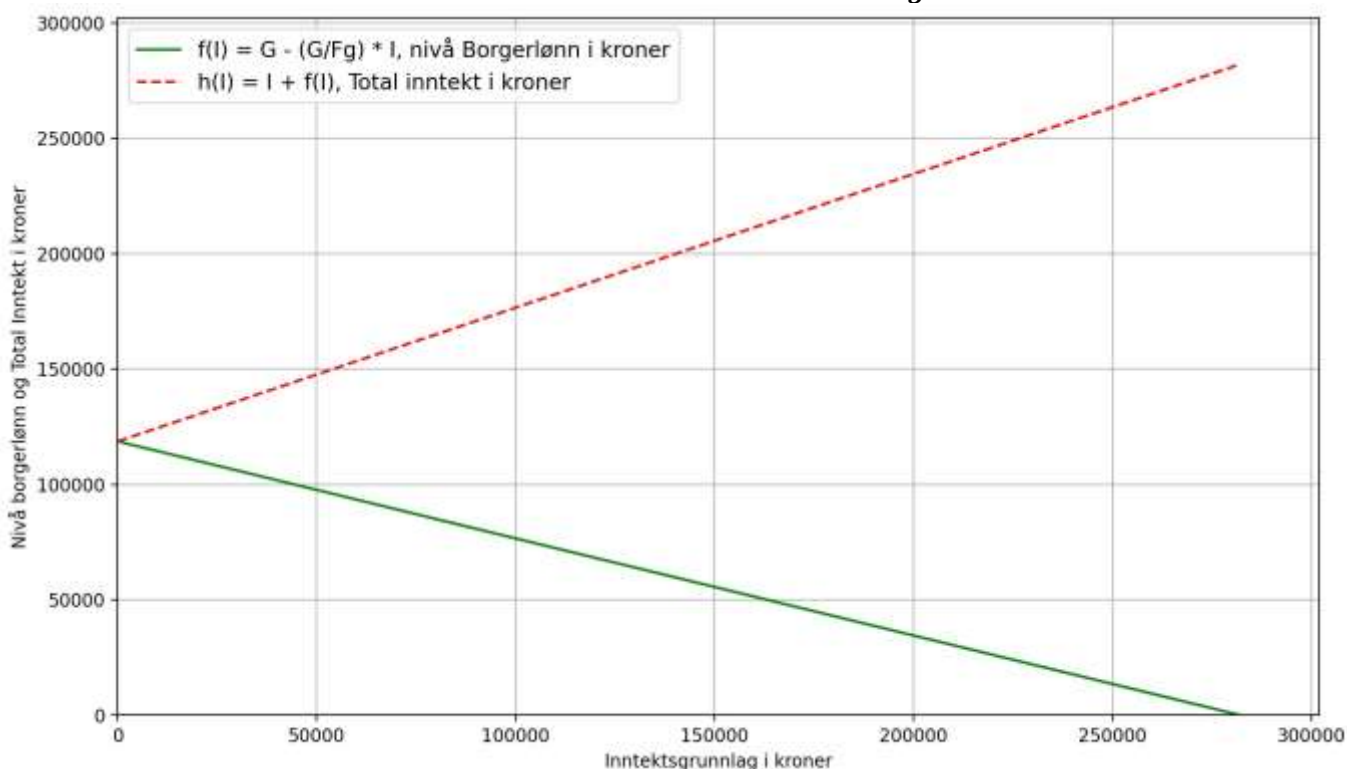
*) Full Borgerlønn (kr 118 620 = G = Grunnbeløpet i Folketrygden) oppnås når inntekten er null, mens maks inntektsgrense for å få ytelsen tenkes å være $< Fg$ (Fattigdomsgrensa i Norge = kr 282 035 før skatt). Begge beløp per 2023.

FORKLARING AV FORMLENE: $f(I) = G - \frac{G}{Fg}I$, $h(I) = I + f(I)$

« G » er et **konstantledd** = Grunnbeløpet i Folketrygden. Mens « $-\frac{G}{Fg}I$ » er leddet for **avkortning** av borgerlønna, hvis du har inntekt.

- $f(I)$ = nivå borgerlønn i kroner
- $h(I)$ = Total Inntekt i kroner, altså Inntekt pluss borgerlønn
- G = Grunnbeløpet i Folketrygden = kr 118 620 per 2023
- Fg = Fattigdomsgrensa i Norge = kroner 282 035 per 2023
- $I = [0, Fg)$ = Inntektsområdet som kvalifiserer til **gradert** borgerlønn

Nedenfor grafisk framstilling av formlene: $f(I) = G - \frac{G}{Fg}I$, $h(I) = I + f(I)$

EKSEMPLER NIVÅ BORGERLØNN

- Kr 0 i inntekt --> $f(0) = G - \frac{G}{Fg} 0$ = kr 118 620 i Borgerlønn
 - Samlet inntekt = $0 + 118\ 620$ = kr 118 620
- Kr 50 000 i inntekt --> $f(50000) = G - \frac{G}{Fg} 50000$ = kr 97 591 «»
 - Samlet inntekt = $50\ 000 + 97\ 591$ = kr 147 591
- Kr 150 000 i inntekt --> $f(150000) = G - \frac{G}{Fg} 150000$ = kr 55 532 «»
 - Samlet inntekt = $150\ 000 + 55\ 532$ = kr 205 532
- Kr 250 000 i inntekt --> $f(250000) = G - \frac{G}{Fg} 250000$ = kr 13 473 «»
 - Samlet inntekt = $250\ 000 + 13\ 473$ = kr 263 473
- Fattigdomsgrensa (kr 282 035) --> $f(Fg) = G - \frac{G}{Fg} Fg$ = kr 0 «»
 - Samlet inntekt = $282\ 035 + 0$ = kr 282 035

BEREGNING OG UT BETALING AV YTTELSEN

Undertegnede tror det finnes to ulike måter å beregne og utbetale allmenn borgerlønn på:

1. Enten som en negativ inntektskatt over skatteseddelen:
 - **Fordelen** med denne måten er at det er enkelt og billig å administrere, ettersom det går etter vanlige prosedyrer for skatteoppgjør.
 - **Ulempen** med denne måten er at pengene ikke blir utbetalt før året etter gjennom skatteoppjøret. Hva skal mottaker leve av i mellomtiden, hvis det tar 6 til 18 måneder til du får borgerlønnen?
2. Eller som Husbankens måte å beregne og utbetale Bostøtta på:
 - **Fordelen** med denne metoden er at mottaker får borgerlønnen utbetalt måneden etter beregning av forrige måneds inntekt. Husbanken har oversikt over hvilken inntekt hver borger hadde forrige måned. Kan bruke samme tekniske infrastruktur som for bostøtta.
 - **Ulempen** er først og fremst at det koster mer å administrere. Er et mer tungrodd og byråkratisk system.

HVOR MYE VIL DETTE KOSTE STATEN ÅRLIG?

Studiestøtte – nettoutgift: + 12,5 milliarder kroner

Per høsten 2021 hadde Norge 304 900 studenter, som gjennomsnittlig mottok kroner 129 500 i stipend og lån fra staten. Det vil si en kostnad på totalt kroner: 39,5 milliarder. Antar 60 % av dette beløpet er stipend og lån som ettergis, tilsvarende kr 23,7 milliarder.

Tanken er at studenter i stedet for stipend får borgerlønn. Altså en kostnad på kroner: 36,2 milliarder. Med andre ord vil staten få kroner: $36,2 - 23,7 = 12,5$ milliarder høyere årlig utgift enn med det gamle systemet. Mulighet for lån fra Statens Lånekasse for Utdanning opprettholdes.

Barnefødsler – nettoutgift: - 2,2 milliarder kr

I dag er det slik at et mindre tall av fødende velger Engangsstønad som inntekt ved fødsler. Denne er på kroner 90 300 skattefritt. Foreslår at denne ytelsen reduseres til kroner 60 200. Antallet fødende som valgte Engangsstønad i 2022 var 7 865 personer. Med borgerlønn i tillegg blir det en betydelig bedring fra tidligere, så anslår 10 tusen flere vil velge dette. Undertegnede tror dette vil gi yngre førstegangsfødende, da kvinner slipper stresset med å være etablert i jobb før fødsel. Nå er gjennomsnittlig førstegangsfødende her hjemme 30,2 år.

Mens resten cirka 35 tusen fødende valgte «foreldrepenger», som gir full lønn i 49 uker. Dette er basert på inntekt før fødselen. Ordningen «foreldrepenger» alene koster staten omtrent 16,5 milliarder kroner. Opprettholder dette tilbudet, da jeg antar det er et stort flertall på Stortinget for å beholde ordningen.

Blir det en reduksjon på 10 tusen mottakere «foreldrepenger» til fordel Engangsstønad med borgerlønn, vil dette tilsi at staten sparer 2,2 milliarder kroner årlig.

Sosialstønad – nettoutgift: 0

Antall mottakere av sosialstønad 2022 var omtrentlig 131 tusen. Brutto utbetalt kroner 7,4 milliarder. I dag er sosialhjelp en kommunal ytelse. Mange mottakere av sosialhjelp innfrir kravene til å få borgerlønn. Forventer ikke at sosialstønadmottakere som i stedet vil få borgerlønn vil bli mer kostbare enn i dag. Dermed vil mesteparten av dagens kommunale sosialhjelp bli overflødig med borgerlønn. Dette koster ikke offentlig sektor noen ting, da det kun må komme en oppgjørsordning mellom kommunene og staten.

Kontantstøtten – nettoutgift: + 0,3 milliarder kroner

Denne ytelsen er kr 90 000 per år. 11 426 mottok Kontantstøtte 2023. Hvis staten gir disse mottakere borgerlønn i stedet, så vil statens økte utgifter bli kr 0,3 milliarder.

Hjemmearbeidende – nettoutgift: + 14,2 milliarder kroner

Om lag en tidel gifte/samboende kvinner i arbeidsfør alder er enten fulltids hjemmearbeidende, eller jobber utenfor hjemmet mindre enn 20 timer i uka. Anslår denne tidelen å utgjøre 120 000 kvinner. Får disse full borgerlønn vil det koste staten $120000 * 118620 =$ kr 14,2 milliarder.

Diverse-gruppe – nettoutgift: + 13,0 milliarder kroner

Denne gruppen kan være unge voksne som fortsatt bor hjemme på gutte- eller jenterommet hos mor og far. Og som ikke er i jobb eller studier. Mange av disse har heller ikke greid å skaffe seg en fagutdannelse.

Det kan også være innvandrere som selv etter mange år i Norge ennå ikke har greid å skaffe seg egen inntekt, og selvsagt nyetablerte gründere. For ferske gründere er borgerlønn en «gullkantet» ordning.

Et røft anslag på antallet i denne gruppen er 110 tusen. Får disse borgerlønn vil det altså koste staten kr 13,0 milliarder årlig.

REGNESTYKKET BLIR DA:

• Studiestøtte	Kroner	+ 12,5 milliarder	
• Barnefødsler	«»	- 2,2 milliarder	
• Sosialstønad	«»	0	
• Kontantstøtten	«»	+ 0,3 milliarder	
• Hjemmearbeidende	«»	+ 14,2 milliarder	
• Diverse-gruppe	«»	+ 13,0 milliarder	
• BRUTTO UTGIFT	Kroner	= 37,8 milliarder	
• 20 % avkortning på BL	«»	- 7,6 «»	*) Gjennomsnittlig avkortning BL
• STATENS UTGIFTER	Kroner	= 30,2 milliarder	*) Feilmargin på +/- 10%

PÅVIRKNING ØKONOMISK UTVIKLING

Undertegnede tror innføring av borgerlønn, vil kunne medføre at minst 200 tusen ekstra arbeidsføre kommer ut i inntektsgivende arbeide. La oss si at hver jobber gjennomsnittlig 0,4 årsverk. Det vil bety 200 tusen x 0,4 årsverk = 80 000 flere årsverk inn i norsk økonomi. Dette vil innebære en økonomisk vekst på cirka 2,5 %. Noe som igjen vil medføre økt skatteinngang for offentlig sektor.

Denne økonomiske veksten kan selvsagt ikke komme som materiell vekst – det tåler ikke kloden, men som vekst innen kunst, kultur, utdanning, forskning, helse, trening, ferie, pleie omsorg, generelt alle slags kreative tilbud, og så videre. Vi vil kunne få en revitalisering og fornyelse av hele økonomien. Det er viktig at vi får til høyere økonomisk vekst igjen, fordi det vil koste penger å omstille seg.

Innføring av borgerlønn kan få like stor påvirkning på samfunnsøkonomien her hjemme på berget, som Folketrygden av 1967 eller innfasingen av 9-årig grunnskole på 1950 – 1960 tallet.

SLUTTORD

Anslagsvis tror undertegnede at 695 tusen nordmenn vil kunne ha krav på å motta borgerlønn ved full utrulling. Noe som vil koste staten totalt 30,2 milliarder kroner netto årlig, +/- 10% feilmargin.

Det norske trygdesystemet er slik at har du betalt mer i skatt enn andre, så har du også krav på høyere økonomiske ytelser tilbake fra Folketrygden. Om dette er rettferdig eller ikke, avhenger av hvilke politiske briller en har på. Uansett vil det bli et ramaskrik uten like å gi alle ikke-arbeidende nordmenn lik ytelse for alle behov. Så tror ikke det er realistisk eller politisk gjennomførbart å la borgerlønna bli så høy at den kan erstatte alle trygde- og pensjonsytelser.

Vet det finnes grupperinger som ønsker at borgerlønna ikke skal avkortes mot annen inntekt. Ikke-avkortning vil virke svært urettferdig for personer med inntekt like over Fattigdomsgrensa, som da har mindre å rutte med enn de som har inntekt like under Fattigdomsgrensa og som får full borgerlønn i tillegg.

Man får ikke lettere jobb dersom en får borgerlønn. Der er det ingen som helst sammenheng, men en slipper å kjempe i et meningsløst system for retten til å beholde

en inntekt. Det kan føre til jobb, men viktigst av alt er at det kan hjelpe mot en stigmatisering og dårligere psykisk helse, og dermed større mulighet til å komme i jobb. Noen må ønske å ansette deg, eller du må skape det selv.

Finland testet ut borgerlønn i to år fra 2017. Der viste resultatene at deltakerne (2 000 arbeidsledige personer) fikk bedre livskvalitet, opplevde mindre – mental utmattelse, depresjon, tristhet og ensomhet med borgerlønn. De fikk også større tiltro til samfunnsinstitusjoner.

Mellom 1974 og 1979 ble det gjennomført et prøveprosjekt med borgerlønn i to byer i Canada. Det mest oppsiktsvekkende resultat av prosjektet var at innleggelser på sykehus sank med 8,5 %. I hovedsak på grunn av nedgang – i bilulykker, vold i hjemmet og mindre mentale lidelser.

Hvis flere hundre tusen nordmenn får 8,5 % bedre helse, vil det spare staten for mange milliarder kroner årlig i lavere helseutgifter.